

Bilag 31. Arbejdsdokument: Baggrund om læremidler

Dette arbejdsdokument er udarbejdet som en del af sekretariatsbetjeningen af ekspertgruppe for Fagfornyelsen.

Indledning

Dette arbejdsdokument beskriver rammer for læremidler i folkeskolen, herunder kommuner og skolars praksis for indkøb af læremidler. Derudover skitseres elementer af den digitale infrastruktur i og omkring folkeskolen. Dokumentet beskriver også initiativer i *Aftale om folkeskolens kvalitetsprogram* med relevans for læremidler.

Arbejdsdokumentet beskriver ikke lærernes anvendelse af læremidler i undervisningen.

Rammer for læremidler

Ifølge folkeskolelovens § 19, stk.1 skal de nødvendige undervisningsmidler stilles vederlagsfrit til rådighed for eleverne. Ifølge § 19, stk. 2 oprettes ved hver skole et pædagogisk læringscenter (PLC), som stiller undervisningsmidler til rådighed for skolens undervisning. Det pædagogiske læringscenter skal blandt andet understøtte, inspirere og udvikle lærernes og pædagogernes didaktiske og pædagogiske praksis, herunder skabe overblik over og vejlede i brugen af tilgængelige analoge og digitale læremidler.

Det fremgår af folkeskolelovens §18, stk.1, at undervisningens tilrettelæggelse, herunder valg af undervisnings-, og arbejdsformer, metoder, undervisningsmidler og stofudvælgelse, i alle fag skal leve op til folkeskolens formål, mål for fag samt emner og varieres, så den svarer til den enkelte elevs behov og forudsætninger.

Efter folkeskolelovens § 2, stk. 2, er det den enkelte skoles leder, der – inden for rammerne af lovgivningen og kommunalbestyrelsens og skolebestyrelsens beslutninger – har ansvaret for undervisningens kvalitet i henhold til folkeskolens formål og fastlægger undervisningens organisering og tilrettelæggelse, herunder hvilke læremidler, der anvendes.

15. august 2024
Center for Folkeskole

Styrelsen for Undervisning og Kvalitet
Teglholmegade 1
2450 København SV

Telefon: +45 33 92 50 00
Mail: stuk@stukuvvm.dk
www.stukuvvm.dk

CVR-nr.: 29634750

Børne- og
Undervisningsministeriet

Skolebestyrelsen udøver ligeledes sin virksomhed inden for de mål og rammer, som kommunalbestyrelsen fastsætter. Det fremgår af folkeskolelovens § 44, stk. 4, at skolebestyrelsen godkender undervisningsmidler. Undervisningsmidler forstås i bred forstand og omfatter fx bøger, materialsamlinger, digitale læremidler, film mm. Det kan ske ved konkret godkendelse eller ved, at skolebestyrelsen fastsætter nærmere principper herfor.

Der er fra centralt hold ikke yderligere krav til valg, udvikling eller anvendelse af læremidler. Der er heller ikke en central instans, der vurderer kvaliteten.

Ekspertgruppens opgave

Af kommissorium for ekspertgruppe for Fagfornyelsen fremgår det, at ekspertgruppen skal *"vurdere og give anbefalinger til sammenhæng mellem Folkeskolens Fagplaner og læremidler, herunder hvordan der kan opnås en bedre balance mellem analoge og digitale læremidler"*.

Hvad er læremidler?

Læremiddel.dk (Nationalt Videncenter for Læremidler) definerer læremidler som følgende: *"Læremidler er medier og teknologier, der bliver anvendt som midler med læring som mål"*. Læremidler er altså det medie eller den teknologi, som undervisere bringer ind i undervisningen med det formål at understøtte elevernes læring. Nogle læremidler er udviklet med henblik på undervisning, andre er ikke. Der kan skelnes mellem tre typer af læremidler, der alle kan være både analoge og digitale.

1. Didaktiske læremidler
2. Funktionelle læremidler
3. Semantiske læremidler.

Didaktiske læremidler er udviklet med det formål at blive anvendt i undervisning, fx en grundbog eller et undervisningsforløb på en digital fagportal. Ved brug af didaktiske læremidler støttes læreren i didaktiske valg som målfastsættelse, indholdsvalg, metodisk tilgang, tilrettelæggelse af aktiviteter, organisering og evaluering (Gissel, Buch, Carlsen & Skov 2021)¹.

Funktionelle læremidler er værktøjer, som muliggør eller gør processer nemmere at gennemføre for enten lærer eller elev. Eksempler er en analog eller digital tavle, en lineal eller Kahoot. Funktionelle læremidler er i udgangspunktet ikke produceret til undervisningsbrug.

Semantiske læremidler er tekster og ting, der har en betydning og funktion i samfundet uafhængigt af uddannelsesinstitutionerne. De er derfor ikke udviklet med henblik på anvendelse i undervisning. Et eksempel er et

¹ [Visning af: Læremidler og læremiddelbrug i L1 i Danmark \(tidsskrift.dk\)](#)

digt fra en digtsamling, der også anvendes uden for undervisning, avisartikler eller en folder om affaldssortering. Læreren skal her selv tilrettelægge undervisningen med afsæt i læremidlet².

Valg af læremidler

Jævnfør afsnit om rammer for læremidler ovenfor reguleres læremidler efter folkeskoleloven. Dertil afhænger valget af læremidler for den enkelte lærer af tilgængelighed og udbud samt af, hvordan der indkøbes lokalt jf. nedenfor.

Forlag er en central leverandør af læremidler og producerer både analoge og digitale didaktiske læremidler. Ligeledes kan lærerne låne læremidler hos Center for Undervisningsmidler, der primært har et stort udvalg af semantiske læremidler (skønlitteratur, faglitteratur, spillefilm etc.).

Desuden finder mange lærere inspiration og læremidler på internettet, hvor forskellige aktører (fonde, organisationer, private virksomheder, mindre forlag m.fl.), enten sælger læremidler eller stiller læremidler gratis til rådighed for lærerne fx i form af digitale forløb eller materiale til print³. Lærere kan også anvende læringsplatforme (fx meebook) eller sociale medier til at dele forløb eller undervisningsmateriale som læreren selv har udarbejdet med andre.

Indkøb af læremidler

Kommuner og skolars indkøb af læremidler sker på et frit marked inden for rammerne af reglerne om offentlige indkøb, hvilket stiller en række krav til indkøbsprocessen.

Skolars og kommuners praksis

Det fremgår af STIL's undersøgelse *Lærers digitale hverdag*, at digitale læremidler hovedsageligt købes centralt fra kommunens forvaltning, mens analoge læremidler hovedsageligt købes lokalt på skolerne⁴.

Mange kommuner abonnerer på fagportaler fra et eller flere forlag, som indeholder undervisningsforløb til fag, som lærere kan bruge direkte eller redigere. Undervisningsforløbene består typisk af mange forskellige teksttyper. Derudover lægger de op til reception (fx læsning, lytning etc.) og interaktion (fx opgaver, test etc.)⁵.

Centrale elementer i den digitale infrastruktur omkring folkeskolen

Digitale læremidler er en del af den digitale infrastruktur på skoler, som består af flere elementer, herunder digitale læringsplatforme og kommunikationsplatforme (særligt Aula). Disse elementer indgår i debatten om det digitale i folkeskolen, men de er ikke læremidler.

² [Hvad er et læremiddel? | Didaktiske, semantiske og funktionelle \(laeremiddel.dk\)](#)

³ [071-rapport-oplevelse-af-digitale-og-analoge-laeremidler-i-folkeskolen.pdf \(danskeforlag.dk\)](#)

⁴ [Lærers digitale hverdag - kvantitativ kortlægning \(uvm.dk\)](#)

⁵ [Pilotprojekt 2022-2023: Digital læsedidaktik og fagportaler \(laeremiddel.dk\)](#)

Regeringen og KL aftalte i aftalen om kommunernes økonomi i 2015 at realisere et initiativ om en brugerportal for folkeskolen⁶. I forlængelse heraf aftalte KL og STIL, at den enkelte kommune skulle anskaffe en læringsplatform⁷. Hensigten med læringsplatforme var at sikre, at elever, forældre, lærere og pædagoger fik adgang til fx elevplaner, digitale værktøjer og læremidler. Derudover skulle lærere og pædagoger kunne planlægge, evaluere, gemme og dele undervisningsforløb⁸. Der er ikke fastsat lovkrav til kommunal anskaffelse af læringsplatforme.

De to største leverandører af læringsplatforme er *Min Uddannelse* og *Meebook*, der leverer platforme til næsten alle danske kommuner. STIL's undersøgelse *Lærers digitale hverdag* viste, at lærerne i 2020 særligt anvendte læringsplatformene i forbindelse med forberedelse og planlægning af undervisning og i mindre grad til gennemførelse af undervisning og evaluering⁹.

De fleste kommuner anvender læringsplatforme som en del af deres øvrige it-infrastruktur omkring skolen. Den inkluderer ofte også produkter fra Google eller Microsoft, fx Google Workspace for Education og Microsoft Teams for Education, som bruges til kommunikation, deling af materialer, aflevering af opgaver og virtuelle møder osv. Disse produkter har også har en central plads samt overlappende funktioner med læringsplatformene.

Relevante initiativer i *Aftale om folkeskolens kvalitetsprogram (af 19. marts 2024)*

Initiativ: En halv milliard til bøger

- Af aftaleteksten fremgår det, at der samlet set skal afsættes 540 mio. kr. til flere skolebøger over en årrække. Midlerne gives til Center for Undervisningsmidler.
- Af aftaleteksten fremgår det, at der under BUVM nedsættes et dialogforum for læremidler. Forummet skal understøtte en konstruktiv og udviklende dialog om læremidler med henblik på, at dagsordenen flyttes og opprioriteres i sektoren.

⁶ [Cover \(kl.dk\)](#)

⁷ [Styregruppe Økonomiudvalg \(kl.dk\)](#)

⁸ [Rapport \(kl.dk\)](#)

⁹ [Lærers digitale hverdag - kvantitativ kortlægning \(uvm.dk\)](#)